

Қорақалпоқлар

Коракалпоқлар — Туркий халқлар таркибидаги қадимий этнос бўлиб, уларнинг тарихи, маданияти ва номининг келиб чиқиши илмий муҳокамаларга бовардир. Улар асосан Ўзбекистоннинг Қорақалпоғистон Республикасида яшайди, шунингдек Қозоғистон ва Туркманистонда ҳам учрайди.

ЭТНОНИМ: "КОРАКАЛПОК" СЎЗИ НИМАНДАН ДАЛОЛАТ БИРАДИ?

Коракалпоқ сўзи икки қисмдан иборат:

- "Қора" — туркий тилларда "улук, қатта, муқаддас" маъноларида ишлатилади (шунингдек, аниқ ранг сифатида ҳам).
- "Қалпоқ" — бош қийим, айниқса миллий, уругий, қатта аҳамиятга эга қийим маъносида. Қоракалпоқ — "улуг (ёркин) бош қийимлилар" маъносида тушунилиши мумкин. Баъзи манбаларда бу сўз "қара бошлиқлар", "ўз мустақиллиги ва қиёфасини сақлаган халқ" деб талқин этилади.

ТАРИХИЙ МАНБАЛАРДА ҚОРАКАЛПОҚЛАР

- Қоракалпоқлар ҳақида илк тарихий маълумотлар XVI–XVII асрларга бориб такалади.
- Улар туркий қавмларнинг шимолий ғуруҳига тегишли бўлиб, қўп асрлар давомида

Оролбўйи ва Сирдарё ҳудудларида яшаб келган.

- XVIII асрда уларнинг катта қисми Қозогистон ва Қоразм ҳудудларига кўчиб ўтган.

ЭТНОГРАФИК ХУСУСИЯТЛАР

Миллий кийим ва қолпоқ

- Қорақалпоқ миллий кийимида қора қалпоқ муҳим рамзий маънога эга бўлган.
- У ўзлиғни ифода этувчи, уруғ ёки жамоа мансублиғини билдирадиган белги ҳисобланган.
- Қалпоқлар кўпинча юпка жундан ёки товук пахтасидан қилиб тикилган, баъзан пар ва сирга билан безатилган.

Жангчи тимсоли

- Баъзи тарихий ривоятларда, қора қалпоқ кийган киши жангчи, ясаул ёки қаҳрамон тимсоли сифатида тасвирланган.
- Қалпоқнинг ранги ва шакли жамият ичидаги мақомни ифодалаган.

ИСЛОМ ВА ҚОРАҚАЛПОҚЛАР

- Қорақалпоқлар XII-XIV асрлардан Ислам динини қабул қилган.
- Диний-маънавий ҳаётда жуда қарор бўлиб, кўпгина тасаввуфий, уламолик ва фикхий марказлар пайдо бўлган.
- Қалпоқ ҳам мусулмонликдаги ҳаё ва ифқат рамзи сифатида қайд этилган.

ТИЛ ВА АДАБИЁТ

- Қорақалпоқ тили — қипчоқ туркий тиллар гуруҳига қиради.
- Қўзибай, Бердақ, Ўжинияз қаби шоир ва мутафакқирлар қорақалпоқ адабиётига катта ҳисса қўшган.
- Қалпоқ ва бош кийим мавзуси кўплаб шеърлар ва дастанларда учрайди.

Қорақалпоқлар — бой тарихга, тилга, маданиятга ва динда бардавом анъаналарга эга халқ. Уларнинг номи — қора қалпоқ — уларнинг бош кийими эмас, балки уларнинг ифтихори, ўзлиги ва аждодларини ёд этиш рамзидир.

Бу халқнинг тарихи фақатгина археология ёки тилшунослик эмас, балки маданий мерос ва маънавий қадриятлар манбаи сифатида ўрганилиши лозим.

Абу Муслим

(Тарих сайтининг бош муҳаррири, профессор)